

B O R E N I U S

RAKENTAMISEN INTEGRAATIOKYVYKKYYDEN KEHITTÄMISHANKE (RAIN2)

KILPAILIJOIDEN VÄLISTÄ T&K-YHTEISTYÖTÄ KOSKEVA
KILPAILUOIKEUDELLINEN ARVIO JA TOIMINTASUOSITUKSET

ESITYKSEN SISÄLTÖ

- RAIN2-hankkeen kuvaus, tavoitteet ja osapuolet
- T&K-sopimusten kilpailuoikeudellinen arviointikehikko
- RAIN2-hankkeen kilpailuoikeudellinen arvio
- Toimintasuositukset

RAIN2-HANKE

- Rakentamisen integraatiokyvykkyyden kehittämiseen tähtäävä RAIN2-hanke on Lean Construction Finland ry:n (LCI-FIN) alainen **tutkimus- ja kehityshanke**
- Hankkeen tavoitteena on jatkaa ja tehostaa rakennusalan muutosliikettä **projektien integrointia tukevien lean-periaatteiden ja menetelmien hyödyntämiseksi** asiakasarvon ja tuottavuuden parantamisessa sekä ihmisten kehittämisessä. Hankkeessa on tarkoitus kehittää ja implementoida **hyviä toimintamalleja**, toteuttaa **yrittäjäpilotteja** sekä **lisätä tietoja ja osaamista** eri osapuolten keskuudessa
- Tutkimus- ja kehitystoiminnan perustana toimii **konsortiosopimus**, jolla luodaan pelisäännöt ja puitteet hankkeeseen osallistumiselle ja sen toteuttamiselle. **Hankekonsortion** muodostavat konsortiosopimuksen allekirjoittaneet organisaatiot, jotka ovat sitoutuneet projektiin varaamalla sovitut projektikulut sen toteuttamiseen. Tällä hetkellä konsortioon kuuluvat:
 - Urakoitsijajäsenet: *Consti Yhtiöt Oyj, Fira Oy, Destia Oy, YIT Suomi Oy, NCR Finland Oy*
 - Suunnittelijajäsenet: *Granlund Oy, Parviainen Arkkitehdit Oy, Pöyry Finland Oy, Ramboll Finland Oy ja Sweco Rakennetekniikka Oy*
 - Hankekoordinaattori: *Vison Oy*

KILPAILUOIKEUDELLINEN ARVIOINTIKEHIKKO

- **Komission asetus (EU) n:o 1217/2010 SEUT 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tutkimus- ja kehityssopimusten tiettyihin ryhmiin (T&K-sopimuksia koskeva ryhmäpoikkeusasetus)**
 - Kilpailijoiden välisille T&K-sopimuksille myönnetään ryhmäpoikkeus, jos niiden *yhteenlaskettu markkinaosuus ei ylitä 25:tä prosenttia* ja muut T&K-sopimuksia koskevan ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisedellytykset täyttyvät
 - Markkinaosuusrajan ylittyessä yritysten on *itse arvioitava*, onko T&K-sopimuksella kilpailua rajoittavia vaikutuksia
- **Komission suuntaviivat SEUT 101 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimukseen (erit. 3. luku 'tutkimus- ja kehityssopimukset'). Keskeisiä määritelmiä:**
 - 'Tutkimus- ja kehitystyöllä' tarkoitetaan tuotteita, teknologioita tai *menetelmiä koskevan taitotiedon hankkimista* ja teoreettisen analyysin suorittamista, järjestelmällistä tutkimusta tai kokeiluja koetuantoto mukaan lukien, tuotteiden tai *menetelmien teknistä kokeilua*, tarvittavien laitteistojen luomista sekä teollis- ja tekijänoikeuksien hankkimista tuloksiin
 - 'Tulosten hyödyntämisellä' tarkoitetaan sopimustuotteiden tuotantoa tai jakelua, sopimusteknologioiden soveltamista, teollis- ja tekijänoikeuksien luovuttamista tai lisensointia taikka tällaisen valmistuksen tai soveltamisen vaatiman taitotiedon luovuttamista

KILPAILUOIKEUDELLINEN ARVIOINTIKEHIKKO

- Useimmat T&K-sopimukset eivät rajoita kilpailua
- T&K-yhteistyö voi kuitenkin **tietyissä tilanteissa rajoittaa kilpailua**, erityisesti jos yhteistyö:
 - *vähentää tai hidastaa innovointia*, johtaen siihen, että markkinoille tulee vähemmän tai huonompia tuotteita myöhemmin kuin muutoin tulisi
 - *vähentää merkittävästi osapuolten välistä kilpailua sopimuksen soveltamisalan ulkopuolella* tai tehdä kilpailunvastaisesta yhteensovittamisesta todennäköistä näillä markkinoilla, jolloin se johtaa hintojen nousemiseen
 - *johtaa markkinoiden sulkemiseen* silloin, kun ainakin yhdellä yhteistyön osapuolella on merkittävää markkinavoimaa (joka ei välttämättä merkitse määräävää asemaa) keskeisen teknologian alalla ja tulosten hyödyntäminen perustuu yksinoikeuteen
- Yleisesti ottaen on erotettava toisistaan i) **pelkästään T&K:ta koskevat sopimukset** ja ii) **sopimukset laajemmasta yhteistyöstä, joihin sisältyy tulosten hyödyntäminen** useassa vaiheessa (so. lisensointi, tuotanto, markkinointi)
- Pelkästään T&K:ta koskevat sopimukset voivat aiheuttaa kilpailuongelman ainoastaan, jos ne **vähentävät tuntuvasti innovointia koskevaa kilpailua** siten, että jäljelle jää ainoastaan muutama varteenotettava kilpaileva T&K-keskus

YHTEISTYÖSSÄ HUOMIOITAVAA – AVOIMUUS, SYRJIMÄTTÖMYYS JA LÄPINÄKYVYYS

- Konsortiosopimuksessa todetaan, että hankekonsortion **jäsenillä** on oikeus osallistua hankkeen puitteissa järjestettäviin työpajoihin ja projektitapaamisiin. Lisäksi organisaatioiden tai organisaatioryhmien pilottiprojekteihin voi osallistua **muita organisaatioita, kuten tutkimuslaitoksia, tilaajia ja alihankkijoita**, ja nämä voivat osallistua työpajoihin työpajan isäntäorganisaation suostumuksella
- Konsortiosopimuksessa todetaan, että työpajojen ja yhteisten tapaamisten esitykset, keskustelut ja jaettu aineisto **jaetaan www.lci.fi-sivustojen välityksellä**. Tiedon jakaminen ei luo tiedon vastaanottajille omistusoikeutta muiden tuottamaan tietoon vaan ainoastaan oikeuden käyttää mainittua tietoa hankekonsortion puitteissa. Jos jotain aineistoa tai tietoa ei haluta työpajojen ulkopuolella jaettavan, tiedon luovuttanut osapuoli kertoo siitä erikseen ja merkitsee tällaisen materiaalin **luottamukselliseksi**. Kaikkeen hankkeessa esitetyn tiedon **ulkopuoliseen jakeluun** on pyydettävä tiedon omistajan suostumus
- Konsortiosopimuksen todetaan myös, että mikäli muita kuin sopimuksen osapuolia (esim. tutkimuslaitokset, asiantuntijat) osallistuu sopimuksen mukaiseen työskentelyyn, työpajoihin, muihin konsortion tilaisuuksiin tai heille luovutetaan konsortiossa jaettua tietoa, on tilaisuuden isäntäorganisaation tai tiedon luovuttajan huolehdittava näiden tahojen sitoutumisesta **salassapitoehtoihin**. Sopimuksen mukainen salassapitovelvoite on voimassa kaksi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen

YHTEISTYÖSSÄ HUOMIOITAVAA – AVOIMUUS, SYRJIMÄTTÖMYYS JA LÄPINÄKYVYYS

- Hankekonsortioon on käsityksemme mukaan **tavoiteltu mahdollisimman laajaa jäsenistöä**, tilaajat ja aliurakoitsijat mukaan lukien (ehdotussuunnitelma 10.1.2019) – tämä on kilpailumyönteistä
- Konsortiosopimuksen mukaan hankekonsortion jäsenten edustajista koostuva ohjausryhmä päättää mahdollisten **uusien hankekonsortion jäsenten liittymisestä** mukaan hankkeeseen (sekä näiden maksuosuuksista ja vaikutuksista mukana olevien hankekonsortiojäsenten maksuosuuksiin) – myös tämä on kilpailumyönteistä.
- Konsortiosopimus ei kuitenkaan toistaiseksi sisällä **perusteita, joilla hankekonsortion jäsenyys voitaisiin jättää myöntämättä** potentiaalisille hakijoille. Tältä osin tulee huomioida, että lähtökohtaisesti kilpailuviranomaiset suhtautuvat kielteisesti:
 - Kilpailijoiden välisiin **suljettuihin kehitysryhmiin** (ks. esim. KKV:n sitoumuspäätös; *Automatia Pankkiautomaatit Oy:n mobiilimaksamisen hanke*, dnro KKV/1469/14.00.00/2015); ja
 - Kilpailijoiden välisiin yhteistyöorganisaatioihin, joissa uusien jäsenten hyväksyminen tai organisaation palvelujen piiriin pääseminen riippuu yksinomaan organisaatioon jo kuuluvien, keskenään kilpailevien **jäsenten suorittamasta tarveharkinnasta** (ks. esim. *linja-autokartellia* koskeva KKV:n päätös ja seuraamusmaksuesitys, dnro 192/14.00.00/2011; *taksien tilausvälityskeskuksia* koskevat vireillä olevat KKV:n tutkinnat)

ESIMERKKI KILPAILUNVASTAISESTA T&K-YHTEISTYÖSTÄ

- BMW, Daimler and Volkswagen accused of restricting competition on emission cleaning technology:

*“The Commission's view is that BMW, Daimler and VW participated in a collusive scheme, in breach of EU competition rules, **to limit the development and roll-out of emission cleaning technology** for new diesel and petrol passenger cars sold in the EEA. This collusion occurred in the framework of the car manufacturers' so-called **“circle of five” technical meetings** [...]*

*The Commission's preliminary view is that the car manufacturers' behavior aimed at **restricting competition on innovation** for two emission cleaning systems and in doing so, denied consumers the opportunity to buy less polluting cars, despite the technology being available to the manufacturers [...]*

*The behavior is to be distinguished from forms of **cooperation between companies aimed at improving product quality and innovation which do not raise concerns** under EU competition law, as explained in detail in the Commission's Guidelines on horizontal co-operation agreements.”*

(European Commission Press Release, 5.4.2019)

RAIN2-HANKKEEN KILPAILUOIKEUDELLINEN ARVIO

- RAIN2-hankekonsortio muodostaa alustan toimialan kilpailijoiden väliselle T&K-yhteistyölle, jolla voi teoriassa olla kilpailua rajoittavia vaikutuksia
- Hankeconsortion osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus ylittänee ryhmäpoikkeusasetuksessa asetetun 25 % markkinaosuuden kynnysarvon, joten T&K-yhteistyön sallittavuudesta on lähtökohtaisesti tehtävä **kilpailuoikeudellinen itsearvio**
- Hankkeen puitteissa toteutettavassa horisontaalisessa yhteistyössä on kyse koko rakennustoimialaa ja tilaajia hyödyttävien uusien toimintatapojen ja -mallien yhteisestä kehittämisessä, testaamisesta ja implementoinnista, jolla voidaan saavuttaa **tehokkuushyötyjä**, kuten kustannussäästöjä sekä parempaa tuottavuutta ja laatua, jotka lopulta kanavoituvat myös **kuluttajien eduksi**

RAIN2-HANKKEEN KILPAILUOIKEUDELLINEN ARVIO

- Hankkeessa ja siihen liittyvässä konsortiosopimusluonnoksessa voidaan katsoa olevan kyse edellä mainitusta, **pelkästään T&K:ta koskevasta sopimuksesta**, johon ei käsityksemme mukaan sisälly osapuolten laajempaa yhteistyötä (esim. tulosten lisensointia)
- Konsortiosopimusluonnos **ei sisällä ilmeisiä innovaatio- tai muuta kilpailua rajoittavia elementtejä**
 - Hankekonsortion ulkopuolista, osapuolten itsenäistä T&K-toimintaa ei rajoiteta
 - Hankkeen ei voida katsoa vähentävän osapuolten kannustimia itsenäiseen innovaatiotoimintaan
 - Osapuolet ovat konsortiosopimuksessa sitoutuneet kilpailulainsäädännön noudattamiseen yhteistyön puitteissa, erityisesti **tietojenvaihtoa** koskevien rajoitusten osalta

TOIMINTASUOSITUKSET

- ✓ Suosittelemme yleisesti, että RAIN2-hankkeen tutkimus- ja kehitystyön seurauksena syntyvien **aineistojen ja tulosten avoimuus maksimoidaan**. Tämä on omiaan tukemaan hankkeen kilpailumyönteisyyttä sekä positiivisia ulkoisvaikutuksia myös hankekonsortion ulkopuolella
- ✓ Suosittelemme erityisesti, että **aineistojen ja tulosten jakamista koskevat rajoitukset minimoidaan** sekä hankekonsortion sisällä että ulkopuolella. Osapuolten liikesalaisuuksia ja kilpailuoikeudellisesti sensitiivistä tietoa on suojeltava, mutta muiden tutkimus- ja kehitystyön tietojen ja aineistojen osalta **salassapito ja luottamukselliseksi merkitseminen tulee olla objektiivisesti perusteltua** (tapauskohtaisessa arvioinnissa voidaan käyttää kilpailujuristia)
- ✓ Suosittelemme myös, että tutkimus- ja kehitystyön läpinäkyvyyden ja syrjimättömyyden lisäämiseksi konsortiosopimukseen sisällytetään maininta konsortiojäsenyyden avoimuudesta sekä **objektiivisista perusteista, joilla hankekonsortion jäsenyys voidaan jättää myöntämättä** (sopimusluonnos sisältää lisäsehdotuksia). Tämä on omiaan ennaltaehkäisemään kilpailuviranomaisten mahdollisia epäilyjä merkittävien kilpailijoiden suljetusta kehitysryhmästä

YHTEYSTIEDOT

Ilkka Aalto-Setälä

Partner

Tel. +358 20 713 3545

Fax. +358 20 713 3499

Mob. +358 400 712 357

ilkka.aalto-setala@borenius.com

Henrik Koivuniemi

Associate

Tel. +358 20 713 3269

Fax. +358 20 713 3499

Mob. +358 40 182 1662

henrik.koivuniemi@borenius.com

BORENIUS

BORENIUS ATTORNEYS LTD, Eteläesplanadi 2, FI-00130 HELSINKI, FINLAND

Office: +358 20 713 33 Fax: +358 20 713 3499 info@borenius.com www.borenius.com